

A NYOMORÚSÁG ÁRADÓ FOLYAMATA

Ficsku Pál: A videodisznók esete és más történetek

A televízió a tudatlan, tanulatlan embert a számára feldolgozhatatlan információáradattal csak még jobban összezavarja; csupán az értelmesebbje tud tanulni belőle, kiszűrni a számára hasznosítható, új ismereteket. - Ficsku Pál könyve igazolja ennek a nemrégiben közzétett, fentiekben összegzett felmérésnek az eredményét.

Az elsőkötetes író novelláinak szereplői - legyenek azok akár az „elektronikus falu”, a bolondos, mesebeli Rátót mai párjának emberlakói a kocsmárostól a kondáson és a tisztelendő úron át a „parafenomena” nagymamáig, akár disznók, bocsánat! gyesznók - az előbbiekből kerülnek ki: egyszerű, tudatlan, falusi lények, mint kis hazánk lakóinak többsége. A fiatal író nemcsak lemerészkedik az „élet aljára”, hanem láthatóan benne él, mindent tud róla. Ha akarna, tudna írni száraz szociográfiát a mai magyar faluról, de az az általa választott, szürreális felé hajló groteszk írásmód, amelyben természetesen a beszélő állatok, az önfeledten körhintázó sekrestyés, a terroristanő szappanszobrai, hitelesebb képet ad a XX. század végi, összekuszálódott értékrendről, mint a dokumentumirodalom számoszlopai. Gyulai Csaba szerint Ficsku novelláinak „középpontjában a média által roncsolt személyiség áll”. A médiát viszont olyan jelentősnek és eredményesnek ítélik meg a falu lakói, hogy jótékony és nem utolsósorban hizlaló hatásában reménykedve, még a disznóólba is tévékészülékeket helyeznek. Igaz, a nagyszerű találmány fordítva sült el.

Valóban, olyan emberek és olyan állatok, akik Fukujama Francis japán történeffilozófus világhírűvé vált elméletéből - mit *A történelem vége és az utolsó ember* leegyszerűsítő értelmezésre csábító, a liberális demokráciát az emberiség ideológiai fejlődése végpontjának bár legitím kormányzati formának tartó könyvében fejt ki (Európa Könyvkiadó, 1994.) - egy tévé-műsor nyomán csak annyit vélnek érteni, hogy egy Fukuyama nevű főszer (sic!) szerint a történelemnek vége, nincs többé haladás. És megeshet a kettős csoda: azok a bizonyos gyesznók beszélni kezdenek, és azt a következtetést vonják le a látottakból-hallottakból, hogyha a történelemnek vége, ha nincs fejlődés, abba kell hagyni a hízást, s ők bizony nem esznek több moslékot. Mindez tehát alkalom a lázadásra, és a vegetáló életforma elutasításával - ami a végítélet szülte, másfajta epikureizmus hirdetésével párosul („csak úgy hadd ejtőzhessenek az árnyékban”) - némiképpen különbbé teszi őket az embereknél. Legalább is az olyanoknál, mint a visszavonult exterrorista pár - Andreas Bieder és Ulrike Meier - akik azt vallják: „semmi nagy célunk nem volt «ezen» a világon, persze a *levésen* (kiemelés tőlem - G. K.) kívül.” Ficsku figuráinak többsége így él, már elsajátította a „tökéletes lassú élés titkát” - de az író óvakodik attól, hogy ezért elítélje, megvesse őket. Embereknek láttatja őket, olykor megmosolyogtató, gyarló, de mindenkor megértésre, részvételre méltó embereknek, akiknek joguk van az élethez, bámiilyen is az, s akik csodálatra méltó módon a legnagyobb testi-lelki nyomorúság közepette is ragaszkodni tudnak hozzá, amit vissza-visszatérő motívumként - talán Ferenc József elhíresült mondata nyomán - olyannak képesek látni, ahol: „minden nagyon jó”. Ebben ugyan benne van az ilyesfajta boldogság szívszorító lapossága, de győzelem is az emberi megalázottság fölött. A legmegrázóbb példa erre a lábatlan, vak öregasszonyról, Gokartos Giziről szóló írás, [*Csak úgy bejárok nézni, szagolni*],

amelyben e vegetáló, roncs lény halála előtti(nek vélt) utolsó gondolata: „Azért jó volt élni”, s amikor mégis életben marad, akkor is képes azt hinni, hogy „azért jó élni, nagyon jó élni”. De mégsem ez a legcsodálatosabb ebben a remek novellában, hanem az, hogy léteznek emberek a piacon - talán ezen a földön is?! - akiknek hiányozni tud a megszokott, régi helyéről eltűnt Gokartos Gizi, s akik utána erednek, hogy megkeressék. Ha másért nem, azért biztosan, hogy érdemes élni.

(ami egy regényből kimaradt) - olvassuk, s jelzi az alcím, hogy Ficsku novelláfüzére egy majdan megírandó regény, *Az elektronikus falu* előtörténete, mintegy előtanulmánya. Így aztán érthető, hogy a vékony könyvecske 13 történetének motívumai Möbius-szalagként vissza-visszatérnek, önmagukba kanyarodnak. Az írásokban hol fő-, hol mellékszereplőként bukkan fel a félkegyelműnek tartott Kerkóyani, a falu „értelmiségije”; a plébániára parabolaantennát szerelő Sebestyén atya, a természetgyógyász nagymama, a „milliomos” szultán, a kocsmáros Cégély Vendel, a feltaláló Hollauer Pista, valamint Sonkolyos Gergely, Bögyös Gitta, Paplanyos Tódor (micsoda találó nevek!) no és maga az író, „Ficsku Pali bácsi”, aki nem előkelő kivülállóként, nem elefántcsonttornyból szemlélődve számol be a falu életéről, hanem - önmagát sem kímélve - olyan valakiként, aki együtt él a többiekkel, együtt iszik velük (az egész könyv fölött mintha pálinkagőz szállna, hiszen még az ún. *szentember* is vedel), aláveti magát nagyanja távgyógyászati mesterkedéseinek, ha csak egy pillanatra is, de hatása alá kerülve és hívévé szegődve, elmegy őzre lőni az orvadász bácsikájával, nem várva meg a kilövési tilalom végét, „amikor a vadászok elindulhatnak végre szabadon ölteni.” Ficsku önmagát kegyetlen őszinteséggel olyan önpusztító értelmiséginek ábrázolja - ebben Hajnóczy Péter rokona, de Oblomové és a többi felesleges emberé is - és így ír: „Érzem a bőrömmön át áradó bűzt, mintha valóban szét akarnék repedni, s áramlana ki belőlem a bűn. Ma is sokat ittam. Ma se csináltam semmit. Ma is csak álmodoztam.”

Ez a bácsi fiatal ember: novelláinak írása idején 25-27 éves volt, még most sincs harminc. Mély élet és emberismeretén ne csodálkozzunk: Csehov 27 évesen írta az *Unalmas történet* című remekét a haldokló öreg professzorról. Tudjuk, hogy ilyen. Ficsku mégsem a nagy orosz novellista utóda, bár iróniája vele is rokonítja, inkább Mikszáthé és Móriczé, a kortársak közül Tar Sándoré és Hrabalé. Magával ragadó, lendületes tílusa, hömpölygő szövege, mondhatni a nyomorúság folyama, említett kollégáihoz hasonlítható, rendkívüli íráskészségre vall. Vagy más műfajra utalva, kinek ne jutna eszébe az elektronikus faluról Hrabal rendezője, Menzel *Az én kis falummal* vagy a *Tűz van, babáml* felejthetetlen epizódjával: a kitüntetésre (végül is hiába) váró kisöreg képével - akit a nagy ünnepségig leültetnek és leitatnak - a Szultánról szóló groteszk elbeszélést olvasva? (A férfi, aki napi huszonöt-harmincezret keresett). Senki ne gyanítson epigonizmust: csupán ez is, az is Közép-, Kelet-Európa.

Hétköznapiság és költőiség sajátos keveredése jellemzi Ficsku stílusát. Egyetlen igazi szerelmes novellájában, *A kocsonyában* a kérdezőbiztos fiút és a pénztáros Matildot a számok és árak iránti közös vonzódás köti össze, így aztán nem csoda, hogy: „Együtt vágtak neki minden este a végtelen végessé tételéhez.” Ez a Költészet és valóság egybeforrása - Aragon tanulmánykötetének címével élve. Sokszor finom félmondatai jelzik a meglett íróra valló emberismeretet. Egyik epizód szereplőjéről például csak ennyit jegyez meg: „a bírónők keménységét és magányát viselő nő”.

Ficsku - szerencsére - nem politizál. Mégis ki kell emelni *Sanyi bácsi, Lenin és a tökmag* című bájos írását, mely arról tanúskodik, hogy nem is a gyermekként már átélt hetvenes-nyolcvanas évek alapos ismerője, de úgy ír mintha a hatvanas évek „mély Kádár-korszaka” Rakéta-porszívó-őrületének minden abszurditását a saját bőrén tapasztalta volna. Csak egy vérbeli író képes ilyen varázslatra. Csak köszönet illetheti a Seneca Kiadót, hogy vállalkozott írásainak kötetbe gyűjtésére. (SENECA, 1995.)

GIMES KATALIN